

wy tatrzańskiej *Carici sempervirentis-Festucetum tatrae* (Szafer i in. 1923; Pawłowski, Stecki 1925, 1927).

Morfologia i biologia

Sparceta górską jest byliną do 40 cm wysoką, o krótkim kłęczu i długim korzeniu palowym. Tworzy kępy o licznych pędach płonnych oraz rozestanych i podnoszących się łodygach. Liście są długoogonkowe, nieparzystopierzaste, złożone zwykle z 5–7 par listków bocznych. Kwiaty zebrane są w gęste grona, wzniesione na długich szypułach. Korona ma intensywną różowopurpurową barwę. Roślina kwitnie w lipcu i sierpniu. Nasiona kielkują w bardzo dużym procencie i nie wymagają do kielkowania okresu spoczynku. Liczba chromosomów $2n=28$ (Pogan i in. 1980).

Charakterystyka populacji

Populacje tatrzańskie liczą prawdopodobnie łącznie kilka tysięcy osobników kwitnących i owocujących (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008f).

Linum austriacum L.

Len austriacki

Rodzina: *Linaceae* – lnowate

Status

Gatunek w Polsce zagrożony wyginięciem. W krajach ościennych: bliski zagrożenia w Czechach, o nieokreślonym stopniu zagrożenia na Słowacji.

Uwagi taksonomiczne

Gatunek zróżnicowany na niższe jednostki. W Polsce występuje podgatunek typowy *Linum austriacum* L. subsp. *austriacum*.

Rozmieszczenie geograficzne

Len austriacki reprezentuje element pontyjski. Zwarty zasięg rozciąga się od południowej Francji po Morze Kaspijskie i Azję Mniejszą, sięgając od wybrzeży Morza Śródziemnego na południu, po około 50° szerokości geograficznej na północy. Wokół zwartego arealu znajdują się liczne wyspy zasięgowe, np. w północnej Afryce, oraz pojedyncze stanowiska (Meusel i in. 1965).

Występowanie w Polsce

Rośnie w okolicy Przemyśla na Pogórzu Dynowskim i Płaskowyżu Chyrowskim. Stanowiska te nawiązują do obszaru zwartego zasięgu gatunku, obejmującego południowe Podole; stanowiska łącznikowe leżą w okolicy Lwowa i Krzemieńca (Kulczyński 1921c). W obecnych

Zagrożenie i wskazania ochronne

Biorąc pod uwagę istnienie zaledwie 2 populacji i bardzo mały obszar występowania, gatunek zaliczono do kategorii narażonych na wyginięcie. Stanowiska powinny zostać objęte kontrolą.

Halina Piękoś-Mirkowa i Zbigniew Mirek

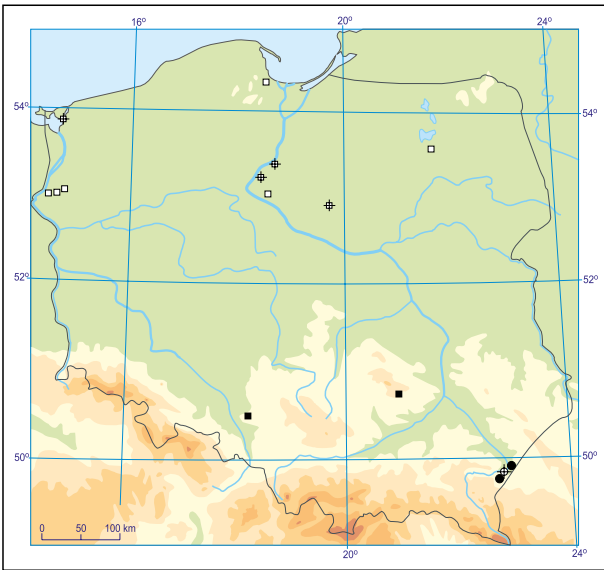
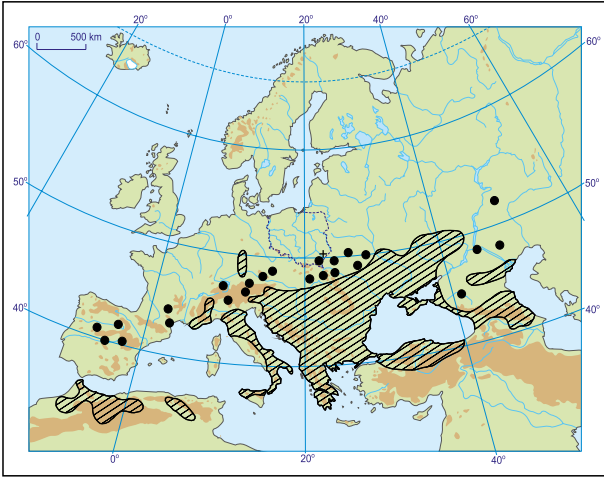
Summary

Onobrychis montana is known in Poland only from the massif of Czerwone Wierchy in the Western Tatras. It occurs at the bottom and on the slopes of the Wąwóz Kraków (Kraków Gorge) from 1290 m to 1500 m a.s.l. and in the Przednie Kamiennie glacial cirque, 1300–1400 m a.s.l. The plant grows on initial or humus rendzina soils derived from Triassic limestone, in rock grasslands of the association *Carici sempervirentis-Festucetum tatrae*. Its populations comprise probably a few thousand flowering and fruiting individuals in total. *O. montana* is not threatened but should be monitored because of its rare occurrence.

granicach Polski odkryty został w latach 30. XX w. (Bątko 1934.) w okolicy Jaksmanic w obrębie Wzgórz Łuczyczo-Jaksmanickich; stanowisko to uległo zniszczeniu w połowie lat 70. ub. wieku podczas robót ziemnych. W 1982 r. został znaleziony w okolicy Siedlisk, również w obrębie tych wzgórz, a w 1985 r. na Winnej Górze koło Przemyśla, na pozostałościach XIX-wiecznego fortu (Piórecki 1992 i mat. npl.). Występowanie lnu austriackiego w okolicy Przemyśla uważa się za naturalne, mimo że rośnie on tam na siedliskach wtórnych, a mianowicie na starych fortach ziemnych. Można przypuszczać, zgodnie z sugestią Bątki (1934), że miejsca te odegrały rolę „schronu” dla pierwotnej roślinności kserotermicznej ograniczanej w swoim występowaniu przez intensywną gospodarkę i zabudowę. W innych obszarach Polski len austriacki pojawia się niekiedy jako roślina synantropijna (Holzfuss 1937; Libbert 1941; Sulma, Walas 1963; Schwarz 1967; Olesiński 1968; Ćwikliński 1973, 1974; Sendek 1977; Kuśka 1981); ostatnio został odnaleziony koło Czyżowa na Wyżynie Sandomierskiej (J. Piórecki, mat. npl.). Na niektórych stanowiskach antropogenicznych utrzymuje się przez wiele lat, np. między Barlinkiem a Pełczycami (Libbert 1941; Ćwikliński 1974) i koło Ligoty Dolnej (Sendek 1977; Kuśka 1981; Spałek 1996).

Siedliska i fitocenozy

Len austriacki rośnie na suchych, silnie nasłonecznionych stokach w obrębie muraw kserotermicznych rozwijających się na podłożu węglanowym. Siedliska wtórne to forty ziemne, nasypy kolejowe, skarpy, cmentarze.

gięte w dół. Owocem jest torebka, dłuższa od działek kielicha. Rozmnaża się wyłącznie przez nasiona. Roślina kwitnie od czerwca do sierpnia. W uprawie znaczna część osobników zakwita już w pierwszym roku życia, a kwitnienie trwa od maja do października (Piórecki 1992 i mat. npbl.).

Morfologia i biologia

Len austriacki jest byliną o grubym korzeniu i licznych łodygach o wysokości 20–60 cm. Kwiaty niebieskie, o płatkach brzegiem zachodzących na siebie. Liście wąskolancetowate, zaokrąglone, około 10 mm długie i 1 mm szerokie. Szypułki w czasie owocowania prze-

Fot. 125. *Linum austriacum* na Winnej Górze koło Przemyśla (2009)

Charakterystyka populacji

Obie populacje w okolicy Przemyśla są obserwowane od 1986 r. Na Winnej Górze z końcem ubiegłego wieku rośło około 1000 kęp lnu austriackiego i liczne siewki. Rośliny były dorodne, silnie rozkrzewione, obficie kwitły i owocowały. Średnio 1 osobnik wydawał około 2000 nasion. W następnych latach populacja ta zmniejszyła się do zaledwie kilkudziesięciu roślin o słabej kondycji. Natomiast liczebność populacji w Siedliskach od wielu lat utrzymuje się na tym samym poziomie około 60 osobników; rośliny wykazują obniżoną żywotność z powodu dość znacznego ocienienia (Piórecki 1992 i mat. npbl.). Populacja koło Ligoty Dolnej w 1995 r. liczyła około 12 000 roślin (Spałek 1996).

Zagrożenie i wskazania ochronne

Gatunek w Polsce podlega ochronie prawnej. Stano-wisko na Winnej Górze od 1995 r. objęte jest ochroną rezerwatową, co jednak wpłynęło negatywnie na liczebność i kondycję populacji lnu. Całkowite wyłączenie murawy z użytkowania doprowadziło do wzrostu jej

bujności i zwarcia. Utrzymanie lnu austriackiego w naszej florze wymaga ochrony czynnej, polegającej głównie na niedopuszczeniu do ocienienia stanowisk i na tworzeniu w zwartej murawie niewielkich powierzchni odkrytej gleby, co umożliwi kiełkowanie nasion lnu. Roślina znajduje się w uprawie w Arboretum w Bolestraszycach, gdzie obficie kwitnie, owocuje i spontanicznie się rozprzestrzenia.

Jerzy Piórecki i Róża Kaźmierczakowa

Linum hirsutum L.

Len włochaty

Rodzina: *Linaceae* – Inowate

Status

Gatunek w Polsce narażony na wyginięcie. W krajach ościennych: zagrożony w Czechach, krytycznie zagrożony na Słowacji.

Rozmieszczenie geograficzne

Len włochaty jest rośliną zachodniopontyjsko-pannońską. Jego zwarty zasięg obejmuje Nizinę Pannońską, wschodnią część Półwyspu Bałkańskiego, Krym i południową część Nizy Wschodnioeuropejskiej między Dnieprem a Donem oraz Azję Mniejszą (Meusel i in. 1978).

Występowanie w Polsce

Stanowiska w Polsce mają charakter ekstrapolny. Większość z nich skupia się w Niece Nidziańskiej, gdzie w okolicach Pińczowa znany był już od pierwszej połowy XIX w. (Rostański 1872). Obecnie rośnie na Garbie Pińczowskim między Skowronnem a Pińczowem i koło Pasturki i Bogucic na wschód od Pińczowa (Dziubałtowski 1916; Kaźmierczakowa 1991a, 2001 i mat. npl. z 2010 r.), koło Widuchowej i na Białej Górze między Żernikami a Szczaworyżem (Dziubałtowski 1916; Kaźmierczakowa 1991a; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1997) i w rezerwacie Grabowiec (Łuszczynska, Łuszczynski 1991; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1996); w Niece Soleckiej w rezerwacie Krzyżanowice (Kostrowicki 1953; Kaźmierczakowa 1991a; Mitka U. 2000), między Leszczami i Krzyżanowicami (Kaźmierczakowa, Perzanowska 1996), w rezerwacie Winiary Zagojskie (Dziubałtowski 1916; Kaźmierczakowa 1991a; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1996; Jabłońska 2000) i w Zagości (Dziubałtowski 1916; Kaźmierczakowa 1991a) i w rezerwacie Skorocice (okaz w KRA, lg. J. Wróbel w 1971 r.; Kaźmierczakowa 1991a; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1996); na Garbie Wodzisławskim w rezerwach Polana

Summary

Localities considered as the natural sites of *Linum austriacum* in Poland are situated in the environs of Przemyśl, on the Łuczyce-Jaksmanice Hills. The plant grows on dry, sunlit slopes in xerothermic calcareous grasslands. Typical populations have several tens of plants. To ensure the survival of *L. austriacum*, active conservation is needed. Conservation measures should focus on preventing the shading of its localities and creating gaps of bare soil within the dense grass sod. In other regions of Poland *L. austriacum* is a synanthropic plant. Some synanthropic populations are numerous and persist for many years.

Polichno (Kostrowicki 1966; Kaźmierczakowa 1991a i mat. npl. z 2010 r.) i w Woli Chrobrowskiej (Gawłowska 1958; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1998b) oraz koło Zagórzyc i Smykowa (Kaźmierczakowa, Perzanowska 1998b) i na ostatnio odnalezionym stanowisku w okolicach Boczkowic (Binkiewicz, Binkiewicz 2011a). Zanikły stanowiska na Garbie Wodzisławskim między

